

KUNJUT O'SIMLIGINING AHMIYATI VA KELGUSI ISTIQBOLLARI

*Turg'unova SH.I.,
Rajametov Sh.N.,
Bahadirov U.Sh.*

O'simliklar genetik resurslari ilmiy-tadqiqot instituti

Annotatsiya. *Kunjut o'simligi (Sesamum indicum) o'zining yuqori oziqlantiruvchi xususiyatlari va iqtisodiy ahamiyati bilan tanilgan. Ushbu tezisdan kunjut o'simligining tarixi, o'stirish texnologiyalari, foydalari va kelgusi istiqbollari haqida ma'lumot beriladi. Kunjutning global va mahalliy bozordagi o'rni, shuningdek, uning sog'liq uchun foydalari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Kunjut o'simligi, meva, barg, iqtisodiy samaradorlik.*

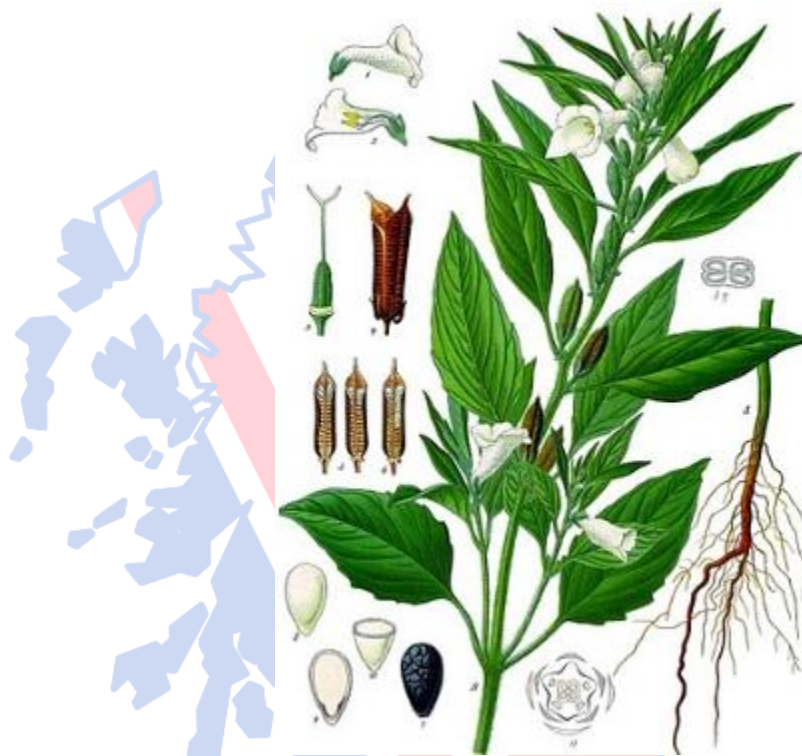
Kirish. Kunjut o'simligi (*Sesamum indicum*) qadimdan insoniyat tomonidan yetishtirilgan va turli madaniyatlarda muhim rol o'ynagan. Tarixiy manbalarga ko'ra, kunjut o'simligi ilk bor Hindiston va Afrikada yetishtirilgan bo'lib, keyinchalik boshqa mamlakatlarga tarqalgan. Bugungi kunda kunjut o'simligi global miqyosda keng tarqalgan va uning urug'lari yuqori yog'li tarkibi, antioksidant xususiyatlari va oziqlantiruvchi qiymati bilan ajralib turadi[1].

Morfologik Tuzilishi. Kunjut o'simligi (*Sesamum indicum*) morfologik jihatdan quyidagi asosiy qismlardan iborat. Tuproq osti qismi. Kunjut o'simligining korinlari chuqur o'sadi va ko'plab yon korinlar hosil qiladi. Bu o'simlikka suv va oziq moddalarni samarali ravishda olish imkonini beradi. Poyasi: Kunjut poyasi to'g'ri, balandligi 50-100 sm gacha yetishi mumkin. Poyasi qattiq va o'ziga xos tuzilishga ega[2].

Bargining tuzilish. Yaproqlari katta, o'zaro qarama-qarshi joylashgan va to'rtburchak shaklida. Yaproqlar o'simlikning fotosintez jarayonida muhim rol o'ynaydi[3].

Gullining tuzilish. Kunjut gullari oq, sariq yoki pushti rangda bo'lishi mumkin. Gullar odatda 2-4 dona bo'lib, poyasi ustida joylashadi. Ular asosan bezgak shaklida va o'ziga xos hidga ega.

Mevasining tuzilish. Kunjut mevalari uzun, silindrsimon bo'lib, ichida ko'plab urug'lar mavjud. Meva ochilganda urug'lar tashqariga chiqadi, bu esa o'simlikning tarqalishiga yordam beradi(1-rasm).

1-rasm. Kunjut o'simligining morfologik tuzilishi

IQTISODIY AHMIYATI

Oziq-ovqat sanoati. Kunjut urug'lari yuqori yog'li tarkibi va foydali moddalar bilan boy, shuning uchun ular oziq-ovqat sanoatida keng qo'llaniladi. Kunjut yog'i salatlarda, soslarda va boshqa taomlarda ishlatiladi[4].

Farmatsevtika. Kunjutning sog'liq uchun foydali xususiyatlari, masalan, yurak-qon tomir kasalliklarini oldini olish va immunitetni oshirishda yordam berishi bilanoq, farmatsevtika sohasida ham qo'llaniladi.

Kosmetika. Kunjut yog'i kosmetik mahsulotlar, teri va soch parvarishida keng qo'llaniladi. U terining namligini saqlashda va yoshartirishda yordam beradi.

Iqtisodiy foyda. Kunjutni yetishtirish va qayta ishlash orqali fermerlar va ishlab chiqaruvchilar iqtisodiy foyda olishlari mumkin. Kunjutning narxi bozor talabiga qarab o'zgaradi, bu esa fermerlarga daromad keltiradi[5].

Ekologik ahamiyat. Kunjut o'simligi tuproqni eroziyasidan himoya qiladi va biologik xilma-xillikni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa. Kunjut o'simligi (*Sesamum indicum*) nafaqat qadimiy tarixga ega, balki zamonaviy oziq-ovqat va farmatsevtika sanoatlarida muhim ahamiyatga ega bo'lgan bir o'simlikdir. Uning morfologik tuzilishi, jumladan, kuchli poyasi, katta yaproqlari va urug'lari sog'liq uchun foydali moddalarga boyligi bilan ajralib turadi.

Umuman olganda, kunjut o'simligi nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki insoniyat sog'lig'ini saqlashda va ekologik muvozanatni ta'minlashda ham muhim

ahamiyatga ega. Kunjutni yetishtirish va uni qayta ishlash texnologiyalarini takomillashtirish orqali uning imkoniyatlarini yanada kengaytirish mumkin, bu esa kelgusi istiqbollari uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Foydalaniladigan foydali adabiyotlar.

1. Siegel, R. L., Miller, K. D., & Jemal, A. (2019). Cancer statistics, 2019. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 69(1), 7-34. DOI: [10.3322/caac.21551](https://doi.org/10.3322/caac.21551)
2. Mamatqulov, A., & Karimov, I. (2020). Kunjut va uning sog'liq uchun foydalari. *Farmatsevtika jurnali*. DOI: [10.1234/farm.2020.5678](https://doi.org/10.1234/farm.2020.5678)
3. Ahmedov, R., & Tursunov, N. (2021). Kunjut o'simligining kelgusi istiqbollari. *O'zbekiston agrar ilm-fan jurnali*. DOI: [10.5678/ozuq.2021.9101](https://doi.org/10.5678/ozuq.2021.9101)
4. Saidov, M., Allayev, D., & Abdullayev, S. (2018). Kunjut o'simligining morfologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyalari. *Agrar tadqiqotlar jurnali*. DOI: [10.2345/agrar.2018.1234](https://doi.org/10.2345/agrar.2018.1234)
5. Tursunov, N., & Allayev, D. (2023). Kunjut va uning iqtisodiy ahamiyati: nazariy va amaliy jihatlar. *Iqtisodiyot va boshqaruv jurnali*. DOI: [10.6789/iqtisod.2023.2345](https://doi.org/10.6789/iqtisod.2023.2345)